

Warszawa, 24.04.2024

Michał Federowicz
Instytut Filozofii i Socjologii PAN
ul. Nowy Świat 72
00-330 Warszawa

Recenzja poprawionej rozprawy doktorskiej mgr Anny Rękawek pt. „Program Nowa Szkoła na tle rozwiązań polskiej polityce edukacyjnejokresu transformacji”

Niniejszy dokument stanowi uzupełnienie recenzji z dn. 29 września 2023 roku odniesionej do pierwotnej wersji rozprawy i jest przygotowany po dostarczeniu skorygowanego tekstu rozprawy. Korekty miały dotyczyć dwóch spraw: 1) uzupełnienie informacji metodologicznych dotyczących badania ankietowego i uwzględnienie ograniczeń zebranego materiału w sposobie jego wykorzystania w rozprawie; 2) przemyślenie i przeredagowanie końcowych kilku stron rozdziału piątego pod kątem oceny programu Nowa Szkoła, która klarownie i całościowo uwzględni rozsiarne w tekście przesłanki dla „Identyfikacji przyczyn niewykorzystania rozwiązań polityki publicznej programu Nowa Szkoła w kolejnych zmianach w edukacji” (s.12).

W nowej wersji rozprawy oba te punkty zostały uwzględnione w sposób satysfakcjonujący. Doktorantka uzupełniła informację o liczbie zebranych ankiet internetowych, skorygowała także wyniki procentowe uzyskanych odpowiedzi na pytania zamknięte i przytoczyła pełniejszy materiał z odpowiedzi otwartych ankiet. Co więcej, pogłębiła swoje interpretacje oparte na materiale ankietowym, przykładowo, interpretując rozbieżność w odpowiedziach na pytanie o znaczenie szkoleń zewnętrznych i wewnątrzszkolnych jako jedną z możliwych słabości implementacji analizowanego w rozprawie programu i jego mniejszej niż zakładano efektywności (s. 166). Ta powtórna analiza i refleksja nad danymi ankietowymi dała możliwość odsłonięcia rozmaitych niejednoznaczności uzyskanych odpowiedzi, co nie dziwi, ale to z kolei – i to jest najcenniejsze – skłoniło Autorkę rozprawy do podjęcia interpretacji zaobserwowanych niejednoznaczności z perspektywy jej całościowego doświadczenia badawczego. Pokazuje to dojrzałość badawczą Doktorantki i przygotowanie do samodzielnych badań.

W nowej wersji rozprawy najbardziej zmieniony i rozbudowany został przedostatni punkt końcowego rozdziału: „5.4. Ocena wykorzystania doświadczeń programu Nowa Szkoła w odniesieniu do postulatu długofalowej polityki publicznej w obszarze edukacji”. Jego nowy przekaz świadczy o zdystansowanym namyśle nad całością zebranego materiału badawczego.

Doktorantka wprowadziła do swoich interpretacji nową kategorię poznawczą, kategorię wykluczenia. Określa ją roboczo następująco cytując: „Zidentyfikowaną słabością programu, która mogła utrudnić przełożenie jego rozwiązań na działania systemowe, były cechujące go wykluczenia, dotyczące kompetencji i grup odbiorców” (s. 218).

Mamy zatem do czynienia z programem, w którym zawarte jest pewne wewnętrzne pęknięcie, co do jego głównych założeń. Z jednej strony promuje on dyskursywność jako metodę pracy osób objętych szkoleniami, z drugiej jednak sposób doboru tych osób sprzyja tworzeniu się odrębnych klawuczników szkoleń. Ta właśnie jego cecha prowokowała podziały wewnątrz środowiska nauczycielskiego, co z kolei utrudniało oddziaływanie programu na szersze kręgi nauczycielskie i w efekcie małą skuteczność kaskadowego schematu szkoleń. Ponadto brak założenia o programowym włączaniu do dyskusji rodziców i uczniów, a także środowiska lokalnego otoczenia szkoły, dawał łatwość odrywania się grupy entuzjastów zmiany od realiów otoczenia, w którym mieli tę zmianę propagować. W rezultacie, zamiast „zarażać zmianą” i przekonywać do jej celowości i metod, chętniej utrzymywali się powiązań między sobą, a przede wszystkim wzmacniali swoje indywidualne kompetencje. Oczywiście były od tej reguły wyjątki, ale całościowo odsłonięta wewnętrzna słabość programu spowodowała narastające perturbacje wokół jego implementacji i w efekcie napięcia polityczne wewnątrz ekipy reformatorów.

Cenne jest w zakończeniu rozprawy zwłaszcza ponowne przywołanie sprawy udziału rodziców. Nieumiejętność adekwatnego uwzględnienia rodziców jako jednego z istotnych, tym bardziej że wewnętrznie zróżnicowanych, środowisk szkolnych, jak się wydaje, również i dziś stanowi barierę przemian w oświacie. Cenne jest także wypunktowanie braku mechanizmu oddolnego przekazywania informacji w trakcie implementacji takiej czy innej zmiany. Tym samym, podsumowanie rozprawy czyni autorski użytek z przeprowadzonych badań, starając się unikać uproszczonych konkluzji.

Wcześniejsze rozdziały rozprawy pozostają bez zmian. Zatem nie ma potrzeby w tej recenzji powracać do konstrukcji i treści całości tekstu. Pozostają także aktualne części dyskusyjne podniesione w recenzji pierwotnego tekstu, co jednak może już stać się polem rozmowy podczas publicznej obrony.

Konkludując stwierdzam, że rozprawa pani Anny Rękawek świadczy o dobrym przygotowaniu teoretycznym Autorki, oryginalności postawionego i rozwiązanego problemu badawczego i umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych, zatem wnioskuję o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów w postępowaniu doktorskim.